

Ur gomz bennak a-barzh diraezoniñ¹

Evit dreveziñ ar skrivagner galleg Bernard Clavel², e c'hellfen lâret e oan bet ganet en un ti el lec'h na oa na levr na tredan na dour-red.

Pezh n'eo ket livañ gevier. Ar wirionez penn-da-benn, war-bouez un dra, an daou levr a oa ganeomp da neuze : *Levr ar Sent*, a oa da vez lennet bemdez, hag an *Almanag*, ken prizius, an amzer o tishilhiañ ennañ, hag an deizioù o vont hebiou, pep maread gant e gentel hag e bouez a furnezh, ar gouelioù da lidañ, ren al loar ha neuennadoù trovezhel ar gouloù-deiz.

Levr bras ar vuhez, hennezh avat ne oa ket ul levr paper anezhañ. Arabat klask dezhañ an disterañ stumm lennegel. Aner e vije, ha didalvez. Prezegerezh eo, a yae d'ober e zanzev, e anien, ar bev hag ar ouiziegezh war un dro. Hag an danvez-se n'hon eus biskoazh dioueret deusoutañ.

Ganet ha maget war kêr ma zud-kozh, em eus desket bihanik-tre lâret ha lavaret war gan rimoù ha rimadelloù, breganioù ha divinadelloù. Ha pep tra da vez gouezet goulennoù ha respontoù hag all. Hep na fazife an disterañ ger avat ! An toulloù er gaoz a zo evel ar stered en noz : diouer a vez anezho pa ne skedont ket.

Hag oc'h ober war ma zro e veze a bep eil ma zri c'helenner-er-gêr : ma mamm-baeron Anna Jezekel, ma zad-kozh Kêl Dano, he fried, ha Per-Vari Jezekel, ma zad-kozh-kuñv, a oa bet ganet er c'hantved all, e 1872, soñjit un tammig 'ta ! Hag o c'helennadurezh dibar eo, a lakaas hep mar da zidenviñ em spered louzaouenn gaer ar berlobi. Tra ebet da

1 Anat d'an holl en em gav ar pep pennañ eus planedenn Mab-den en tu all da bevennoù ar poell.

2 Bernard Clavel : 29-05-1923—5-10-2010.

welet gant ul louzaouenn-hud all, ar saouzanenn, mat nemet da lakaat ac'hanoc'h da goll an nadoz³. Homañ gaer avat a gas ac'hanoc'h, a ambroug ac'hanoc'h hed-ha-hed ergerzhadennoù ar meiz.

Rak, etre dibuniñ ha danevelliñ ur rimadell hir, ha kontañ, bez' gouest da sevel steuñvenn ha korf ur gontadenn, ez eus ur mell pazenn, ur rampadenn zoken. Hag ar steuñvenn-se n'eus anezhi c'hoazh nemet un anneuenn, un anneuenn noazh war stern ar gwiader. Ur c'hammed a ranko mont c'hoazh a-barzh dont da gontadenn da vat.

E-pad ar geid-amzer ma vo-hi war zenzen, geriañ, dibab, dilenn e gomzennoù, enkounañ, skeudennaouiñ, gwirheñvelaat, sed aze kement a vo ret d'ar c'honter ober evit gwellekaat an treuzkas dre gomz. Ar skeudennoù ganet diwar an danevelliñ a zeuio, tamm-ha-tamm da neuizioù brezel.

Ar c'hontadennoù a rank ar c'honter kemer amzer d'o hunvreal.

Ar c'hontadennoù a vez mezet o danvez dre ar prezeg hepken, hep skoazell al lenn nag ar skrivañ. A-barzh o lakaat dindan evezh ar selaouerien, e stag ar c'honter gant e labour daskiriat diabarzh. Un daskirier gerioù eo ar c'honter : tremen ha distremen, eñvoriñ da vat, dreveziñ evit gwir, sed aze lod hon arzur.

Ar gontadenn a vez dav lezel ganti amzer ha frankiz, dezhi da adkavout ar mammennoù anemouez a ya d'ober he anien, mammennoù lodennet gant an hunvre.

Ar c'honter n'eo ket ul lenner.

3 Koll an nadoz : koll ar sterenn.

Dindan an titl hollek :

N'on ket bet sorc'hennet kement-se !

E kinnigan amañ div levrenn a vo gouestlet d'ar c'hontadennoù ha d'ar mojennoù. An estlammadenn-mañ, am eus bet tro da glevet du-mañ, ha lies-a-wech e vez distaget war ar prim, pa vezer o klask un dra bennak. Ha padal n'en em gav ket an dra-se el lec'h m'ho poa soñjet e gavout. Talvezout a ra kement ha :

Ne soñj ket din em bije hunvreet koulskoude ! Ha dre : *Je n'ai pas rêvé tout de même !* e vez troet e galleg gant ar vrezhonegerien. Klotañ a ra mat, a gav din, gant bed faltaziek ar c'hontadennoù.

Al levrenn gentañ, a vo kavet strobet enni **koñchennoù farsus** bet savet ganin abaoe amzer ma yaouankiz, en amzer ma oan paotr e ti ma zad. Un torkad eus ar re a gontan c'hoazh d'an deiz a hiziv, p'em bez tro. Un dibab int ivez e-touez an temoù liesseurt a vez kavet en nozveilloù.

An doare kontadennoù-mañ a vez renket e tipologiezh Aarne-Thompson dindan an anv *Contes facétieux*, farsadennoù, ribardennoù. An titl bet dibabet d'al levrenn : *Straed ar se'hidien ha koñchennoù all*.

An eil levrenn, da zont goude, a vo kavet enni **un dastumad marvailhoù**, bet klevet ganin hed-ha-hed an amzer, teskaouennoù a-wechoù, met ivez dastumadennoù klok enrollet gant mouez ar c'honter pe ar gonterez o kas ar gontadenn. Kaoz a vo amañ eus an amzerioù boemus ma timeze ar mesaerezed da vibien ar rouizien, ma ranne kaoz al loened gant an dud, ha m'en em ginnigent d'o sikour. Eus tudennoù ar fablennigoù o tont eus an henamzer. Eus bed dindan zouar ar boudiged, met ivez eus ar gwrac'hed kozh a blijed dezho kentoc'h aesaat d'ar re baour ha d'ar re distreset gant ar vuhez, evelto. Eus diaouled kamm ivez, peurvuiañ gennet ha mezhekaet.

Renket e vez ar re-mañ e tipologiezh Aarne-Thompson dindan an anv *Contes merveilleux*, marvailhoù. Diwar-se em eus dibabet an titl : *Luduennig, kroc'hennig ha marvailhoù all*.

Ha bremañ :

*Selaouit kontañ, me ho ped
Hag e klevfec'h mag oc'h plijet...*

*Er gaoz-mañ ne vo ket lâret gaou ;
War-bouez marteze ur ger pe zaou...*

Ur velo nevez flimm-flamm war he c'hentañ lamm

*O klask cheñch an amzer hag ar merc'hed,
E kolli sont e poull ar c'hilhaoued.⁴*

An amzer a vez dav kemer anezhi evel ma teu, hag en em ober diouti. Ha keit ha ma vez an heol o parañ brokus, e vez rouez an dud oc'h en em jalañ.

Daou vloaz zo, m'ho peus soñj mat, he doa graet deomp un amzer gaer, tre betek Gouel an Hollsent. Hañv Gouel Mikael a oa padet pell, ha ne oa ket mall warnañ kimiadiñ diouzhomp.

Ha setu an dud o doa kemeret ar pleg da vont d'ober troioù-bale, baleadegoù. Ha lakaet em boa-me em soñj mont da vale da Bont-'n-Abad, oc'h hediñ ar rivier, ar rivier nes anv⁵, penn-da-benn hent an halaj a gas tramek Loktudi. An heol a oa uhel, an amzer a oa kaer, ne oa ket ur pikad avel en oabl boull. Un hinon, ur gwir devezh e-kreiz an hañv !

4 Poull ar c'hilhaoued : Kilhaoued, anv-kadarn, deveret diouzh ar verb *kilhañ*, gantañ ar ster strobinañ, sorsañ. Kilhaoued a dalv kement ha touelladennoù, strobinañ.

5 Stêr Bont-'n-Abad : anvet ar rivier nes anv.

Ur velo nevez flimm-flamm war he c'hentañ lamm

Ha dre ma yaen gant ma bale pirc'hirin, e verzen unan bennak o tont war ma lerc'h, en ur vousekanañ. Ur vaouez an hini oa, diouzh ma kleven he mouezh skañv. « Amañ zo unan hag a zo en imor vat ! » a soñjen...

Hag ar c'hentañ e oan e soñj, e oa-hi sko em c'hichen, war ur velo nevez flimm-flamm war he c'hentañ lamm ! Hag hi mont ha toullañ kaoz ganin... hag ar gaoz a yae en-dro, hag ar gaoz a yae en-dro... ken e teue tomm dezhi ; hag e oa-hi krog da dennañ lod dilhad.

Hag a-benn e oamp o tegouezhout a-dal d'ur c'hlazenn, el lec'h ma kildro ar rivier en ur gammenn zigor, e kinnigas din mont d'ober un ehan hag azezañ hon-daou e brizh-heol hag e krenerezh ar gwez pupli.

Hag ar gaoz a yae en-dro, hag ar gaoz a yae en-dro... ken e vaduellen⁶...

Ha pa zamarias⁷ dibunadenn war-gan he c'homzennoù mezevellus, e lâras din etre div gaoz, en un huanadenn langisus hag e-ser en em zic'hourdañ :

— C'hwi a gemero e-giz ho po c'hoant !

P'am boa taolet kont mat enni, e oa-hi noazh-ran !

Me am eus taolet ur sell tro-war-dro... ha me am eus kemeret ar velo !

Ha setu, pa oan degouezhet er gêr en-dro, ur wech bennak, gant ma velo nevez flimm-flamm war he c'hentañ lamm, e oan aet da welet ma amezeg Kaourantin, ar paotr Tin, hag em boa kontet ma aferioù dezhañ. Ha Tin en doa lâret din krenn :

— Mat ho peus graet Yann ! Peogwir, ne welit ket, ma 'pije bet kemeret an dilhad, n'ho pije ket graet tra ebet morse ganto !

6 Baduelliñ : badinellañ, badaouiñ.

7 Damaniañ : mont war wanaat, digreskiñ, mont gorrekoc'h.

